

### Аннотация

Статья посвящена рассмотрению научного дискурса феномена XVII века как историко-литературной эпохи, определению специфики барокко в контексте стиливой полифонии обозначенного периода. Барокко является неотъемлемой частью историко-культурного процесса. Как четко сформированный оригинальный художественный феномен барокко функционирует в западноевропейских литературах на рубеже XVI и XVII веков, следовательно, изучение стилистических особенностей и характеристик барокко представляется невозможным без проведения определенных параллелей с теми художественными направлениями, с которыми он граничит или перекликается. В статье приведены различные научные точки зрения относительно функционирования и взаимоцепции барокко в данных историко-культурных условиях.

**Ключевые слова:** историко-литературная эпоха, барокко, классицизм, маньеризм, стиль, метафора.

### Summary

The article considers the scientific discourse of the 17<sup>th</sup> century as a definite historic-literary period, distinguishes the specific nature of the Baroque within the context of various styles coexistence in the epoch. The Baroque was an integral part of the historical and cultural process. The Baroque art worked in Western European literatures at the turn of the 17–18<sup>th</sup> centuries as clearly formed an original phenomenon. So the study of stylistic peculiarities and characteristics of the Baroque without definite parallels with the art styles with which it borders or overlaps can be impossible. The article contains the various scientific points of view concerning functioning and interreception of the Baroque in the given historical and cultural context.

**Keywords:** historic-literary period, the Baroque, Classicism, Mannerism, style, metaphor.

УДК 821.111–31  
B28

Варнацька Г. О.,  
кандидат філологічних наук,  
Дрогобицький державний педагогічний університет  
імені Івана Франка

### ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ УГРУПОВУВАННЯ “БЛУМСБЕРІ”: ФІЛОСОФІЯ ТА ПЕРЕКОНАННЯ

“Блумсбері” (англ. Bloomsbury Group) – елітарне угруповування англійських мислителів, письменників художників, переважно випускників Кембриджського університету, об’єднаних складними сімейними, дружніми і творчими стосунками.

Активними членами “Блумсбері” була майбутня інтелектуальна еліта Великобританії: філософ Бертран Рассел, письменник Едвард Морган Форстер, критик та есеїст Літтон Стречі, письменниця Вірджинія Вулф, журналіст Леонард Вулф, мистецтвознавець Роджер Фрай, економіст Джон Мейнард Кейнс, художники Клайв Белл, Дункан Грант, Дора Карінгтон, Ванесса Стівен. Сміливі новаторські ідеї блумсберійців декларували нову світоглядну парадигму мислення, що згодом дало підставу назвати гурт “Блумсбері” “візуальним образом модернізму” [1, 63] у Великобританії.

1899 року студенти Трініті коледжу Кембриджського університету Стречі, Сідні-Тернер, Вулф і Белл потоваришували з Тоббі Стівеном, котрий познайомив

їх зі своїми сестрами – Ванессою і Вірджинією Стівен (остання згодом стане відомою модерністською письменницею Вірджинією Вулф). Таким чином на світ з'явилося одне з найсміливіших інтелектуальних угруповувань XX століття.

Осередок мистецької групипочав проводити регулярні зібрання у 1905–1906 рр. у будинку сім'ї Стівенів, котрі мешкали в богемному районі Лондона – Блумсбері.

У “Кембриджському довіднику з англomовної літератури” зазначається, що учасники “Блумсбері” навіть заперечували той факт, що вони є угруповуванням у формальному сенсі. І справді, Вірджинія Вулф вважала, що називати “Блумсбері” офіційною організацією занадто категорично. На її думку, вони були лише “неформальною групою друзів” [3, 45]. Та все ж більшість літературних критиків схиляється до думки, що блумсберійці були об'єднані непохитною вірою у важливість мистецтва. Їхні погляди формувалися під впливом тогочасної літератури, естетики, критики, економіки, і відрізняло їх специфічне ставлення до фемінізму, пацифізму, патріотизму та сексуальності.

Незважаючи на те, що гурт об'єднав людей з різними творчими та літературними уподобаннями, філософськими ідеями та соціальними поглядами, усі етичні переконання та цінності його членів формувалися в основному під впливом англійського філософа Джорджа Едварда Мура (1873–1958), “Принципи етики” (“Principia Ethica”\*, 1903) якого в основному визначили напрямок творчих пошуків блумсберійців. Леонард Вулф згодом писав про вплив англійського філософа: “Забарвлення наших поглядів і думок зумовлене умовами Кембриджу та філософією Мура” [5, 295].

Дж. Мур стверджував, що суттєвим моментом для етики є дефініція поняття “добро”, оскільки неточність цього визначення спричиняє помилкові етичні судження. Якщо це центральне поняття етики – добро – не буде правильно зрозуміле і визначене, тоді всі інші поняття цієї науки з точки зору систематичного знання не матимуть істотної цінності.

Автор також зазначав, що всі філософи минулого, розгортаючи свої етичні міркування, як вихідний момент використовували те чи інше визначення добра. Але яке саме з альтернативних визначень можна вважати істинним? Більшу частину своєї книги Мур присвятив аналізу дефініцій добра, репрезентованих в історії етики, і дійшов висновку, що всі вони хибні, позаяк ототожнюють добро з такими сутностями чи властивостями, які не є втіленням добра самого собою. Важливо, що критика Мура спрямована не на ті чи інші конкретні етичні концепції, – автор твердив про принципову неможливість дати прийнятне визначення добра.

На думку автора, поняття “добро”, так само, як і поняття “жовтий”, належить до категорії так званих “простих” понять, які не мають частин, не піддаються дефініції, оскільки є неподільними кінцевими термінами, покликання на які і лежить в основі будь-якого дефініційного визначення.

Лише завдяки інтуїції люди безпосередньо осягають добро і виявляють його присутність у тих чи інших речах, тим самим кваліфікуючи їх як “добрі”.

\* Moore G. E. Principia Ethica / G. E. Moore. – Cambridge : Cambridge University Press, 1903. – 232 p.

Зрештою, Мур прийшов до висновку, що найбільшими цінностями є певні стани свідомості, які в загальних рисах можуть бути окреслені як задоволення від спілкування з людьми і насолода від досягнення прекрасного.

Дж. Е. Мур також доводив, що ці стани свідомості є “органічними цілостями” (“organic whole”), які володіють внутрішньою цінністю. Парадокс, на який необхідно звернути увагу, полягає у тому, що між цінністю такого цілого і сумою цінностей його складових частин не існує якогось постійного співвідношення. Для ілюстрації цього принципу Мур наводить такий приклад: споглядання красивої річчї є органічним цілим, в якому можна виділити два компоненти: саму річ, з одного боку, та її споглядання – з іншого. Зрозуміло, досягнення красивої річчї має набагато більшу внутрішню цінність, аніж сам цей предмет окремо, коли він не є об’єктом споглядання.

Отже, цінність цілого не обов’язково повинна дорівнювати сумі цінностей його частин. Такий підхід до визначення цінності об’єкта Мур називає “принципом органічної єдності” (“the principle of organicity”). За Муром, усі явища, які володіють великою внутрішньою цінністю, є складними комплексами, вартісність яких визначається взаємозв’язками між їхніми компонентами.

Виняткове значення в естетиці англійського філософа мало таке поняття, як добрий смак, адже помилкове надання естетичної вартості будь-якому компоненту, який цієї цінності не має, може призвести до помилкового оцінювання всієї єдності [6, 196].

За Дж. Е. Муром, до вищих цінностей повинні належати, окрім мистецтва, ще й людські стосунки, передусім почуття дружби та любові. Відомий вислів Е. М. Форстера: “Якщо мені доведеться обирати між зрадою батьківщини і зрадою товариша, то, сподіваюсь, мені стане мужності відректися своєї країни” [2, 111].

Найважливішими життєвими принципами у середовищі “Блумсбері”, відповідно до філософії Мура, проголошено досягнення прекрасного та встановлення гармонійних стосунків з оточенням. Прагнення до слави вважалося негідною поведінкою, блумсберійці категорично заперечували веломовність, удавану сором’язливість, нещирість і так звані “хороші манери”, звідси – стереотипне уявлення про блумсберійську зверхність. Усі названі вище негативні якості у середовищі “Блумсбері” асоціювалися з вікторіанською епохою, моральні норми якої вони так категорично заперечували.

Як і Мур, вікторіанці скептично висловлювалися про такі традиційні для вікторіанської етики поняття, як “обов’язок” і “чеснота”. У більшості випадків добродісність не має жодної внутрішньої цінності, упевнений Мур, позаяк є лише корисним вчинком, що виконується за звичкою, інстинктивно, автоматично [6, 179]. Там, де є тільки “зовнішня правильність”, немає внутрішньої цінності.

На думку блумсберійців, тільки за умови створення оптимальних можливостей для художньої творчості, суспільство може вважатися високорозвиненим. Для вільної реалізації творчих ідей митці повинні володіти і матеріальною, і духовною свободою. Найвиразнішим у цьому плані є один з найбільш знаних феміністичних есе Вірджинії Вулф “Власний простір”.

Члени гурту “Блумсбері” вважали себе вибраними, що служать мистецтву, а закиди в елітарності не бентежили їх взагалі – навпаки, блумсберійці пишалися своїм високим рівнем інтелекту та можливостями і принципово не пристосовували власну творчість для рядового читача.

Протиставляючи себе пересічним особистостям, Вулф та інші блумсберійці навіть хизувалися власним снобізмом. Яскравим виявом такої естетики є есе В. Вулф “Обиватель” (“Middlebrow”, 1932), у якому автор розмірковує, що не настільки погано бути снобом (highbrow) чи малоосвіченою людиною (lowbrow). Перше додає широти зору, друге – зберігає гармонійну природність. Але найгірше, на думку В. Вулф, перетворитися на обивателя, “сіру людину” середнього рівня (middlebrow). Письменниця з презирством ставиться до тих, хто, не маючи власного почуття краси, занадто переймається тим, що читати чи що вбирати, хто прагне престижу, не маючи ані здібностей, ані таланту, і при цьому легковажно дозволяє собі називати Шекспіра чи Водсворта на ім'я Білл, уважаючи їх собі рівнею. В. Вулф відкрито заявляє – вона пишається тим, що належить до снобів: “Я не бажала б нічого більшого, аніж, щоб всі рецензенти завжди і всюди називали мене снобом... Але якщо хоча б одна жива істота, чоловік, жінка, собака, кіт чи напіврозчавлений черв'як посміє назвати мене “обивателем”, клянусь, я простромлю його своїм пером” [8, 119]. У цьому контексті яскраво відчутний ніцшеанський мотив зневажливого ставлення до юрби.

Без перебільшення можна сказати, що “Принципи етики” Мура стали своєрідним Євангелієм для гурту “Блумсбері” [4, 253] та філософським виправданням їхнього розриву з традицією. Без філософської основи Дж. Е. Мура гурт “Блумсбері” не став би культурним феноменом свого часу і не відіграв би такої важливої ролі у розвитку англійського мистецтва XX ст. загалом і у творчості В. Вулф зокрема.

#### **Література**

1. Энциклопедический словарь английской литературы XX века / [отв. ред. А. П. Саруханян]. – М. : Наука, 2005. – 541 с.
2. Forster E. M. Two Cheers for Democracy / E. M. Forster. – Harmondsworth : Penguin 1965. – 371 p.
3. Gadd D. The Loving Friends : A Portrait of Bloomsbury The Loving Friends : A Portrait of Bloomsbury / D. Gadd. – London : Harourt Brace Jovanovich, 1975. – 210 p.
4. Lee H. Virginia Woolf / H. Lee. – London : Vintage, 1999. – 892 p.
5. Levy P. Moore : G. E. Moore and the Cambridge Apostles / P. Levy. – London : Weidenfeld and Nicolson, 1979. – 355 p.
6. Moore G. E. Principia Ethica / G. E. Moore. – Cambridge : Cambridge University Press, 1903. – 232 p.
7. The Cambridge Guide to Literature in English / [ed. by I. Ousby]. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – 1054 p.
8. Woolf V. The Death of the Moth and Other Essays / V. Woolf. – London : The Hogarth Press, 1943. – 157 p.

#### **Анотація**

У статті йдеться про філософський світогляд гурту “Блумсбері” (Bloomsbury Group), елітарного угруповування англійських мислителів, письменників і художників. Сміливі новаторські ідеї блумсберійців декларували нову світоглядну парадигму мислення.

Усі етичні переконання та цінності гурту “Блумсбері” формувалися в основному під впливом англійського філософа Джорджа Едварда Мура (1873–1958), “Принципи етики” якого в основному визначили напрямок творчих пошуків блумсберійців. Стаття доводить, що саме ця праця стала своєрідним філософським виправданням їхнього розриву з традицією.

**Ключові слова:** “Блумсбері”, антивікторанство, естетика, новаторство, снобізм.

#### **Аннотация**

В статье рассматривается философское мировоззрение группы “Блумсберри” (Bloomsbury Group), элитарной группы английских мыслителей, писателей и художников. Смелые новаторские идеи блумсберийцев декларировали новую мировоззренческую парадигму мышления.

Все этические убеждения и ценности группы “Блумсберри” формировались в основном под влиянием английского философа Джорджа Эдварда Мура (1873–1958), “Принципы этики” которого в основном определили направление творческих поисков блумсберийцев. Статья доказывает, что именно эта работа стала своеобразным философским оправданием их разрыва с традицией.

**Ключевые слова:** “Блумсберри”, антивикторанство, эстетика, новаторство, снобизм.

#### **Summary**

The article discusses the philosophical outlook of the “Bloomsbury” (Bloomsbury Group), an elite group of British thinkers, writers and artists. Bold innovative ideas of Bloomsbury group declared a new ideological paradigm of thinking.

All ethical beliefs and values of the “Bloomsbury” were formed mainly under the influence of the English philosopher George Edward Moore (1873–1958), whose “Principles of Ethics” basically determined the direction of creative searches of Bloomsbury group. The article proves that it is this book became a kind of philosophical excuse of their break with the tradition.

**Keywords:** “Bloomsbury”, antivictorianism, aesthetics, innovation, snobbery.

УДК 811.161.2'367.52

**Кондратенко Н. В.**,  
доктор філологічних наук,  
Одеський національний університет  
імені І. І. Мечникова

### **ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ІГРОВА РЕАЛЬНІСТЬ**

Початок ХХІ ст. характеризує домінування антропоцентричного підходу до аналізу мовних явищ, що зумовлює зміну вектора досліджень від системного до комунікативного. Основну увагу мовознавців зосереджено на сутнісних ознаках комунікативної взаємодії мовця й реципієнта, вербальних конституентах та прагматичних чинниках комунікативного акту, які об'єднує поняття дискурсу (Ф. С. Бацевич, Т. А. ван Дейк, В. В. Красних, М. Л. Макаров, Т. В. Радзієвська, О. О. Селіванова, О. О. Семенець, К. С. Серажим, Г. М. Сюта та ін.). Комунікативно-прагматичний підхід поширено й на художній текст як дискурс: вивчення міжсуб'єктної (автор – персонаж – читач), міжтекстової, міжкультурної взаємодії та формально-змістових параметрів діалогічності. Особливого значення комунікативно-прагматичний підхід набуває під час аналізу модерністського і постмодерністського художнього дискурсу, оскільки структурно-семантичне навантаження тексту поступово посилюється від модерністських до